

Neuzenvreugd en geurterreur

Herken je zo'n oude geur die herinneringen evoqueert, een memoïroma zoals Ruud Hendrickx en Rick de Leeuw het benoemen in hun 'Grote Ontbreekwoordenboek'? De geuren van 4711 en boldoot, het Keulse water van je moedersmoeder, haar lijflodderein en heel chic de friemel? Of het bouquet van de oblong sedecimootjes bij de bouquiniste in dat mistige Londense glupje? Of de heumige zweetkakkiesmeur in de kleedkamer van je middelbare school, van al die trempé jongenslijven die sterkriekend geuren naar tenenkaas ten gevolge van dezelfde bacterie als die in port salut, bel paese en rommedoe, ook bekend als Herfse kaas of hervekaas.

Hoe komen geuren bij ons, mensen, eigenlijk binnen? Zeventienduizend ademhalingen per dag bereiken ze una serie de ciliën in de achterste neus, gaan via de olfactoire zenuw per direct naar het limbisch systeem – het hersencentrum van gevoel, begeerte en creativiteit – en doen meteen hun werk. Het effect is onmiddellijk en wordt niet vervormd door taal, gedachte of vertaling. Een geur kan overweldigend nostalgisch zijn (dat heet het Proust-effect), omdat indringende beelden en emoties tevoorschijn worden getoverd vóór we de kans krijgen ze bij te poetsen. Amygdala, ammonshoorn en hippocampus zijn medeverantwoordelijk in dit anatomische proces.

Geuren kunnen bekoren: parfum wordt reeds millennialang ingezet om te verleiden, terwijl feromonen ongemerkt hetzelfde doen. Parfumcomponisten – allen emunctae naris – zetten de geurtonen van hun aartsmoeilijke parfumorgels in om mit heißem Bemühen kostbare lokstofcreaties te mêleren uit walraat van de walvis, desmanmuskus van de watermol en aarskliercivet van de gelijknamige poes. Per microliter uitgevuld in fraai vormgegeven fiolen komen zo exorbitant dure femme fatalegeuren op de markt van Chanel en Hermès voor maar liefst € 5.000 per oz oftewel troyounce, dat is 28-31 gram.

Mannen komen er iets bekaaidier van af met Old Spice, Tabac en op zijn best een luchtje met de geur van Braziliaanse maté of een Surinaamse alcolade. Vaak echter plegen de efeben en chippendales van onze multiculturele samenleving in de openbare ruimte geurterreur met hun zwaar aangezette, goedkope drogistenluchtjes met een zweem van skunk, smack of scatool. Parfum de crise op straat! Overigens: 'Chippendales' is afkomstig van de Disneyeekhoorns Chip en Dale. Knabbel en Babbel dus.

Geuren kunnen ook waarschuwen. Denk aan de ranse rotte eierenlucht bij een aardgaslek door het toegevoegde H₂S. Of aan de Schotse vrouw die met 95% zekerheid kan ruiken wanneer iemand sidderverlamming oftewel parkinson heeft. Of de mechelaars van de politie, Mechelse herders dus, die poes en meowmeow opsporen. En niet te vergeten de kanarie in de kolenmijn die – door te stoppen met zingen – waarschuwde voor koolstofmono oxide.

Over joods gesproken: soms worden geuren tacheles aangewend. Warenhuizen zetten bewust outdoormuzak aan op de afdeling canyoning en sproeien met braai- en grilllichten via aromadiffusors. In Den Haag wordt citronellal gesprayd bij vuilstortcontainers voor een goede deponiemindset. En boer Jos Leenders deponeerde in het Brabantse Heusden wetens en willens een grote hoop stinkende muls en champost, op de grens van zijn perceel. Hij hoopt daarmee de bouw van een wooncomplex voor gastarbeiders uit de dunst bevolkte Europese landen te voorkomen op grond van de Hinderwet / hinderwet en de Wet Milieubeheer.

Bij sommige beroepen is het hebben van een goede 'neus' een must. De sommelier moet ermee kunnen ruiken of die allerseerste meursault meurt naar felleem – door de Fransen zo fraai omschreven als goût de bouchon. De parfumeur kan geen anos-, paros- of kakosmie gebruiken in zijn metier (ook hier heeft Ruud Hendrickx in zijn eerdergenoemd boekje een mooi nieuw woord voor: anaroom, zonder aroma). Zou hij toch nieuw ruikgoed ontwerpen, dan is dat in silvam ligna ferre, hout naar het bos dragen oftewel water naar de zee dragen, zoiets als in geuren en kleuren iets vertellen aan een kleine langecovidpersoon met fantosmie en daltonisme – het laatste overigens zoals gediagnosticeerd met de ishiharatest. Vergeefse moeite dus, zinloos: Aethiopem dealbare, zoals Caesar al sprak.

En hoe zou het zitten met koks? In principe heb je – zo wordt aangenomen – zowel een goede neus als verfijnde smaakpapillen nodig om echte préparé met martinosaus of een mooie vol au vent te bereiden, of een shakshukaschotel met – als globaliserend grapje uit de wereldkeuken – een chimichurri erbij. Moet een kok wiens reukvermogen gereduceerd is dus afscheid nemen van zijn vak? Neen! U hebt hedenmiddag daarvan het bewijs gezien en geproefd toen u lekker hebt zitten dikkedakken van de lunch die geserveerd werd door de echtgenote van schrijver dezes, wier reukvermogen reeds enige jaren voor de coronapandemie door 's mensen handen verdween. Zoals de parfumeur het parfumorgel bedient, zo hanteert zij de kruidencimbaal – zij het dat ze instinctief nog altijd even haar neus erboven steekt ...